

החזקת נכסים על ידי האשה

ישראל ברגמן

נפלו לה נכסים עד שלא נישאת

המשנה בפרק שמיני דנה בגדרם של נכסים המגיעים לאשה כשהיא תחת רשות בעלה.

"האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס, מודים בית שמאי ובית הלל, שמוכרת ונותנת וקיים. נפלו לה משנתארסה, בית שמאי אומרים: תמכור, ובית הלל אומרים: לא תמכור. אלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה - קיים. אמר רבי יהודה, אמרו חכמים לפני ר"ג: הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים? אמר להם: על החדשים אנו בושים, אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים. נפלו לה משנשאת, אלו ואלו מודים, שאם מכרה ונתנה - שהבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נשאת ונשאת, ר"ג אומר: אם מכרה ונתנה - קיים. א"ר חנינא בן עקביא, אמרו לפני ר"ג: הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים? אמר להם: על החדשים אנו בושים, אלא שאתם מגלגלין עלינו הישנים."

המשנה מחלקת בין נכסים שנפלו לה לפני האירוסין, בין נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה ובין נכסים שנפלו לאחר נישואיה. מהמשנה עולה שהזמן הקובע להגדרת הבעלות על הנכסים הוא זמן נפילתם. ביחוד לשיטת ר"ג שנכסים שנפלו לה לפני הנישואין, יכולה למכור גם לאחר הנישואין. בדברי חכמים יש לדון האם נחלקו על ר"ג או שהסכימו לדבריו אחרי תשובתו, והאם יחלקו גם בנכסים שנפלו לה קודם שנתארסה?

הגמרא איננה פוסקת את משנתנו להלכה אלא מביאה ברייתא:

"דתניא, רבותינו חזרו ונמנו: בין שנפלו לה עד שלא תתארס, ובין שנפלו לה משנתארסה וניסת - הבעל מוציא מיד הלקוחות".

כלומר אין זה משנה מתי נפלו הנכסים לאשה אלא שעת מכירתם, אם מכרה לפני הנישואין מכרה קיים, ואם מכרה אחרי הנישואין מכרה בטל. על פי ברייתא זאת פסקו גם רב ושמואל, וזו הדעה שהגמרא מקבלת.

1. מאמר זה נכתב כהמשך למאמרים הקודמים, וחלק מהדברים הנאמרים בו מבוססים עליהם.
2. בדבר זה נחלקו התוספות והרמב"ן, לשיטת התוספות חכמים חלקו על ר"ג, ולדמב"ן לא חלקו עליו ושאלתם היתה שאלת ברור שלאחריה קיבלו דעתו.
3. ועיין בהסברי רש"י ותוספות שנחלקו בזה.

לכאורה יש כאן שינוי מהותי בין דין המשנה לדין הגמרא, המשנה תולה את שיעבוד הנכסים לבעל בעוד שהנכסים נפלו לאשה בזמן נישואיה, ולכן אם נפלו לפני הנישואין אין לבעל שיעבוד עליהם, ואילו לפי הגמרא שיעבוד הנכסים איננו תלוי בשעת הנפילה אלא מורחב הרבה יותר, וכולל גם נכסים שנפלו לה לפני הנישואין והיא נכנסת עמהם לרשות בעלה.

נראה לומר שלדעת ר"ג שיעבוד הנכסים לבעל הינו חלק משיעבודה הכללי של האשה לבעלה, כחייב מעשה ידיה, והגדרתו היא שכל רווח הבא לאשה לאחר נישואיה שייך לבעל, בין אם זה ממלאכתה, בין אם זו מציאה ובין אם אלו נכסים נופלים לה בירושה או במתנה. אולם נכסים שהאשה נכנסת עמהם הם קניינה הפרטי של האשה ואין לבעל זכות בהם. ואילו לשיטת רבותינו בברייתא ישנו שיעבוד נוסף של הבעל גם מעבר לשיעבוד על רווחי האשה וזהו שיעבוד החל על כל נכסי האשה בין אלה שנופלים לה בזמן הנישואין ובין אלה שהיא נכנסת עמהם. על כולם חל שיעבוד הבעל שהוא אוכל פירות. כלומר מעבר לזכיית הבעל במעשה ידיה זוכה הבעל גם בפירות נכסיה.

בדף מז, ב הובאה ברייתא הדנה בזכויות שיש לבעל בנכסי אשתו "תיקנו מזונותיה תחת מעשה ידיה, וקבורתה תחת כתובתה, לפיכך בעל אוכל פירות". מן הברייתא עולה שישנם רק שני דברים בהם זוכה הבעל - כתובתה ומעשה ידיה. אולם הגמרא מתקנת את הברייתא ומכניסה בבא נוספת ש"תיקנו פירות תחת פירקונה", בגלל שסיום הברייתא נראה כלא הגיוני, שהרי ברישא לא הוזכרו כלל פירות. אולם לפי הסברנו במשנה הרי הדברים מבוארים - זכותו של הבעל בפירות היא חלק מזכויותיו במעשה ידיה. הגמרא מתקנת את הברייתא על פי הבנתה את דברי רבותינו שזכותו של הבעל בפירות לא יכולה להיות חלק ממעשה ידיה שהרי הבעל זוכה גם בפירות מנכסים שנפלו לה לפני הנישואין, ולכן חייבת הגמרא למצוא מקור לחיוב זה.

לפי הגמרא שהבאנו טעם תקנת פירות הוא כדי שיפדה אותה הבעל, אולם בירושלמי⁴ הובא טעם אחר לתקנה, הואיל והבעל הוא זה שמטפל בנכסי האשה ודואג להם, הוא גם זה שאוכל פירות. ניתן לראות בזה מין הסכם אריסות בין הבעל והאשה התקף כל זמן שהם נשואים.

לסיכום, לפי המשנה (לדעת ר"ג) שיעבודו של הבעל בנכסי האשה, הוא רק כשנופלים לה נכסים בזמן הנישואין, ולכן איננה יכולה לזכות בנכסים חדשים ללא שיעבודו של הבעל, אך אין מניעה שאשה תחזיק בנכסים שקנתה לפני הנישואין, ואף תאכל מהם פירות או שתמכור אותם בזמן הנישואין. ואילו לפי הברייתא, שהגמרא פוסקת להלכה גם על נכסים שהאשה באה עמהם לבית בעלה חל השיעבוד והבעל אוכל פירותיהן, כלומר לא יתכן מצב שיהיו לאשה נכסים ללא שהבעל יאכל מהם פירות. מלבד השיעבוד החל על קנייניה של האשה ישנו גם שיעבוד על נכסיה.

ננסה לבחון את שיעבודו של הבעל בנכסי האשה, על ידי התבוננות באפשרויות לעקוף ולבטל שיעבוד זה.

4. הגמרא מנמקת דין זה בסברא "בזכותה נפלו" או "בזכותו נפלו".

5. ירושלמי כתובות פ"ד ה"ה: "תקנה תיקנו שיהא מפקח על ניכסי אשתו ואוכל".

הסתלקות

הדרך הראשונה לבטל את שיעבוד הפירות מובאת במשנה הראשונה בפרק תשיעי:

”הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך - הרי זה אוכל פירות בחייה, ואם מתה - יורשה. אם כן, למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך? שאם מכרה ונתנה - קיים. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן - הרי זה אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה - יורשה; רבי יהודה אומר: לעולם אוכל פירי פירות, עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם.”

כלומר אדם יכול לסלק עצמו מזכויותיו בנכסי האשה. הגמרא שואלת כיצד יכול אדם להסתלק מנכסים שכבר קנה, הרי חייב לעשות זאת בקנין, וכתובה לכאורה לא תועיל? ועונה שמדובר שכתב לה בעודה ארוסה, כלומר לפני שהנכסים באו לרשותו הוא מסלק את רשותו מהם. על פי דרכינו בפרוש המשנה נוכל לומר שמכיוון שלפי ר”ג אין בכלל שיעבוד על נכסים הבאים עמה, אלא רק על נכסים שיפלו לה בזמן הנישואין, ממילא תמיד הבעל נמצא לפני הזכיה בנכסים ויכול לסלק עצמו מהנכסים שיפלו לה בעתיד, ואין צורך להעמיד את המשנה בעודה ארוסה.⁶

מצינו אם כן אפשרות לבטל את שיעבודו של הבעל על נכסי האשה על ידי סילוק לפני שהנכסים מגיעים לידי הבעל, הגמרא מנמקת דין זה בכך שזכות הפירות היא תקנה לטובת הבעל וממילא יכול הבעל לומר “אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו”.

אולם אפשרות זאת אינה פשוטה מכיון שהיא דורשת כמה תנאים א. שההסתלקות תהיה לפני קבלת הנכסים. ב. רק הבעל יכול ליצור אפשרות זאת שהרי היא נובעת מכך שהתקנה היא לטובתו. ג. צריך לכתוב ולומר בפרוש שהסילוק הוא מוחלט, ועל פי רבי יהודה לומר “מפירותיך ופירי פירותיך עד עולם”. ד. אין מדובר פה על יצירת מצב חדש בתוך התקנה אלא הסכם בין הבעל והאשה שהתקנה לא תחול עליהם. אין כאן התמודדות עם התקנה לאחר שהיא חלה עליהם, אלא עקיפתה בדרך של “אי אפשי בתקנת חכמים”.

הנותן מתנה לאשתו

להבדיל מהמסתלק מנכסי אשתו, שמסתלק לגמרי מכל נכסיה, מביאה הגמרא בבבא בתרא אפשרות שהבעל יעביר לידי אשתו שדה אחת בלבד:⁷

6. אולם הגמרא רצתה להעמיד את המשנה כך שתתיישב להלכה למעשה כשיטת רבותינו. אמנם התוספות בעת, ב כתבו בפירוש שדוחק לומר שהגמרא היא על פי רבותינו.

7. לכאורה יש לדון על פי הטעם שניתן בבלי כיצד יכול הבעל לוותר על זכותו והרי היא נתקנה כנגד חובתו לפדות את האשה, ואם כן יש חשש שעתה כשלא זוכה בנכסיה לא יפדה? אולם לפי הטעם שהבאנו מהירושלמי נוחא, שהרי התקנה היא באמת לטובתו של הבעל והיא מעין תשלום על טיפולו בשדה ואם הוא מוותר על זכותו זאת, התקנה בטילה.

8. נא, ב.

”אמר רב: המוכר שדה לאשתו - קנתה, והבעל אוכל פירות, במתנה - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות.”

כלומר אם הבעל נותן לאשתו מתנה, מתבטל גם שיעבודו בפירות, (במכירה או אומרים שהבעל אינו מתכוון לקנין ממש אלא ברצונו לגרום לה להוציא מעות שהתביאה ממנו).

לכאורה מצאנו דרך פשוטה וקלה לנתק את שיעבוד הבעל, על ידי נתינת מתנה לאשה.

אולם הראשונים מקשים על גמרא זאת מהגמרא בגיטין, הדנה באפשרויות של נתינת גט לאשה, בגמרא⁹ הובא מקרה בשכיב מרע שכתב גט לאשתו ורצה לתתו בשבת כיון שהסתכן, רבא יעץ שיקנה הבעל לאשה את המקום בו מונח הגט, ועל ידי כך תקנה את הגט¹⁰. הקשה עליו רב עיליש והרי מה שקנתה אשה קנה בעלה וכיצד תוכל לקנות את החצר ואת הגט, לבסוף ענה רבא ”גיטה וידה באין כאחד”. כלומר יש לנו בגט גדר מיוחד המאפשר לאשה לקנות דבר מידי בעלה, וקשה הרי בבבא בתרא משמע שבכל מתנה שניתנת לאשה מיד בעלה אין הבעל אוכל פירות, ואם כן מדוע נזקקנו לחידוש של ”גיטה וידה באין כאחד”.

הובאו בראשונים כמה אפשרויות להשיב על קושיה זו.

תירוץ רבינו תם¹¹ - אמנם בכל מתנה שנותן הבעל לאשתו אין הוא אוכל פירות אולם אין זו מתנה גמורה כיון שהבעל הרי לא התכוון לתת את המתנה לאשה אלא כדי שתשתמש בה כשהיא תחתיו ולא נתן לה גם רשות למוכרה, ומכיון שאין לה רשות למכור, אין היא יכולה גם לקנות על ידי המתנה. בסיפור שהובא בגיטין רצה רבא שתקנה את הגט על ידי חצירה ועל זה שאלה הגמרא שאמנם קיבלה את החצר במתנה ויש לה בה זכות פירות אולם עדיין יכולת הקנין על ידי החצר שייכת לבעל כיוון שיכולת זו תלויה ביכולת למכור את החצר.

לדעת ר”ת מתנה הניתנת לאשה מידי בעלה איננה מתנה גמורה כדי שתחזיק בנכסים ותחשב כ’בעלים’ על החפץ, אלא יש לה בה רק זכות שמוש, ואכילת פירות.

תרוץ ר”י¹² ורא”ש - בבבא בתרא אמנם נפסק שהבעל אינו אוכל פירות ממתנתו אולם אין הכוונה שהאשה אוכלת את הפירות, אלא ילקח בהם קרקע והבעל יאכל פירות. כלומר ר”י מבין שאין אפשרות לאשה להתנתק משיעבודו של הבעל בפירות גם על ידי מתנה, קניינה בפירות נובע מכך שהבעל מקנה לה את הפירות בנפרד מהשדה וממילא אין הם מוגדרים כ”פירות” אלא כ”קרן”, ולכן פירותיהם שייכים לבעל. ממילא תמיד יש לבעל זכות ושיעבוד בכל קנין שהאשה עושה ולכן חייבים לחדש בגט דין מיוחד של ”גיטה וידה באין כאחד”.

9. גיטין עז, ב.

10. הראשונים הסבירו מדוע היה צורך לקנות דרך חצירה, ובאיהו דרך נעשה הקנין אם בקנין חצר או בקנין אגב.

11. שם תוספות ד”ה מה שקנתה.

12. שם.

שיטת הרשב"א¹³ - אם הבעל נותן מתנה לאשה היא קונה אותה לגמרי, ואין לבעל בה שום זכות גם לא זכות פירות, אולם במקרה שהובא בגיטין כיוון שכוונתו היתה רק שתקנה את הגט, ממילא לא היתה הקנאת החצר בצורה מושלמת כיוון שכוונתו בקניית החצר היתה רק לצורך קנין הגט, וזו מעין השאלה לדבר אחד ואם כן אין החצר שלה לגמרי. וכיון שלא התבצע קנין טוב, נדרשנו שם לחידוש של "גיטה וידה באין כאחד", אך אם נותן לה במתנה גמורה לכל דבר, קונה ואין הבעל אוכל פירות.

על מנת שאין לבעלך רשות בהם

המשנה בנדרים¹⁴ אומרת:

"המדיר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות, אומר לה: הרי המעות האלו נתונין לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן - אלא מה שאת נושאת ונותנת בפ"ך".

ונחלקו רב ושמואל בגמרא, לדעת רב חייב לומר דוקא את הלשון המוזכרת במשנה ואילו שמואל אומר שיכול הוא לומר "על מנת שאין לבעליך רשות בהם ועשי בהם מה שתרצי". נחלקו הראשונים בהבנת מחלוקת רב ושמואל. הר"ן מסביר ששמואל אינו מסכים כלל לדין המשנה, והוא סובר שמשנה היא דעת רבי מאיר ש"אין קנין לאשה בלא בעלה", אולם חכמים חולקים על שיטת רבי מאיר וסוברים שיש קנין לאשה בלא בעלה ולכן יכול האבא לתת לאשה מתנה בלי שתהיה בה רשות לבעל על ידי התנאה מפורשת שזהו רצונו. לפי שמואל אין בעצם משמעות להמשך המשפט "עשי בהם מה שתרצי" והוא מקביל לאמירה אין לבעליך רשות בהם, ואפשר להגיד או את זה או את זה. ואילו רב סובר כרבי מאיר ולכן המתנה תועיל רק אם ייחד את מתנתו לצורך מסוים, שאז אין זו מתנה גמורה אלא הרשאה לשמוש לצורך מסוים ולכן הבעל לא קונה.

הרשב"א הסביר שרב ושמואל נחלקו רק בהסבר המשנה, האם צריך להגיד את המשפט שהוצע במשנה ולייחד לאשה פעולה מסוימת, או שיכול לומר משפט ייחוד כללי יותר כמו, "עשי בהם מה שתרצי", אבל בעצם שניהם מודים שאמירת אין לבעלך רשות בהם אינה מועילה, אלא על ידי יחוד החפץ כלומר שהמתנה לא תהיה גמורה ולא תבוא לגמרי לרשות האשה אלא לשמושים מסוימים.

ר"ת והרשב"א פסקו כרב, שאין אפשרות לתת לאשה מתנה גמורה, ואילו רבי שמואל הנגיד פסק כשמואל וכן פסק גם התוספות רי"ד, ומשמע שלשיטתם יכול גם אחר להקנות חפץ לאשה בלא שיזכה הבעל בפירות.

13. גיטין שם.

14. פת, א.

סיכום שיטות הראשונים

מצאנו בגמרא כמה לשונות מהם נראה שאין לאשה אפשרות להחזיק בנכסים משל עצמה: "אין קנין לאשה בלא בעלה"¹⁵ "מה שקנתה אשה קנה בעלה"¹⁶ "יד האשה כיד בעלה"¹⁷.

ר"ת, ר"י והרא"ש יסבירו לשונות אלו כפשוטם ששיעבודו של הבעל בנכסי אשתו הוא מוחלט ואין לאשה כל אפשרות להחזיק נכסים ולאכול מהם פירות. גם במקרים בהם נפסק שהפירות שייכים לאשה אין היא זוכה בהם בתורת פירות אלא בתורת קרן, ופירותיהן יהיו שייכים לבעל, או שאין המתנה שלמה וזכות הקנין נשארת ביד הבעל (הטור¹⁸ והשו"ע פסקו, שגם אין לה זכות קנין, וגם פירי פירות של הבעל ושילבו את שיטות ר"ת ור"י). נראה שהתוספות והרא"ש סוברים שזכות הפירות איננה זכות עצמאית אלא היא חלק מתבילה כוללת של שיעבוד האשה ונכסיה, תמורת פרישת חסותו על האשה ודאגה לכל צרכיה. הבעל הוא מעין אפוטרופוס על האשה ולכן כל רווח וכל נכס השייך לאשה משועבד לו, ואין אפשרות ליצור נכסים שאין בהם שיעבוד הבעל. חז"ל רצו שהבעל והאשה יהיו רשות כלכלית אחת, שהבעל מטפל בנכסיה ואוכל פירות וכנגד זה דואג לאשה, ולכן אי אפשר שחלק מנכסי האשה יהיו שלה באופן שהיא תאכל פירות, אמנם אם הבעל מסתלק מכל הנכסים, מתפרקת ממילא החבילה ונוצרת לאשה רשות משל עצמה. עיקר הדגש הוא שלא תהיה רשות גם לאיש וגם לאשה בו זמנית.

הרשב"א לעומתם סובר שתיתכן אפשרות שהאשה תחזיק בנכסים משל עצמה, ותאכל מהם פירות. אמנם כל זה דוקא בהסכמתו של הבעל, כשהוא נותן המתנה, אך כשחאר נותן לה מתנה אין זכותו של הבעל פוקעת בכך. הרשב"א יסביר שהביטוי מה שקנתה אשה קנה בעלה מתפרש שבסתמא כל קניני האשה הם על דעת בעלה וברכושו וממילא הם שלו, אך אין זה מונע אפשרות שהאשה תקנה גם נכסים לעצמה. בדרך זו יתפרש גם הביטוי "יד האשה כיד בעלה". את הביטוי "אין קנין לאשה בלא בעלה", יסביר הרשב"א שללא רשותו של בעלה אין האשה יכולה לקנות מאחרים, אולם בעלה יכול לתת לה במתנה גמורה. נראה שלפי הרשב"א ניתנה זכות הפירות לבעל בצורה הרבה יותר מצומצמת, אין היא חלק מתבילת הזכויות בהם זוכה הבעל תמורת חיוביו, אלא זכות עצמאית שניתנה תמורת חיובו לפדותה, כלומר שלא תיווצר איבה בין הבעל והאשה בנושא הפדיון. לכן יכול הבעל לוותר על זכותו בנכסים מסוימים ולתתם מרצונו לאשה, אולם בלא רשותו לא יוכל אדם אחר לתת לאשה נכס בלא רשותו של הבעל.

לשיטת התוספות רי"ד ניתן לומר, שזכות הפירות איננה דבר מוחלט והיא בעיקר חלה על נכסים שהאשה קונה בסתמא, שאנו אומרים שמן הסתם מה שקנתה אשה קנתה לשם בעלה. אולם אם האשה והמקנה רוצים בפרוש שהמתנה לא תיקנה לבעל יכולים הם ליצור קנין שאין

15. קידושין כד, ב.

16. גיטין עז, ב.

17. נדרים פח, ב.

18. אבהע"ז צ.

לבעל בו שום זכות. יתכן שהתוספות רי"ד מבין שזכות הפירות תקנה אמנם כנגד פדיון האשה, ואת התקנה בכללה לא יכולה האשה לבטל. אך האשה יכולה למנוע מן התקנה לחול על נכסים ספציפיים, מכיון שזוהי גם תקנה לטובת האשה (שהבעל יטפל בנכסיה¹⁹), ולכן אם היא רוצה לאכול פירות בעצמה היא יכולה למנוע מבעלה את זכותו בשדה מסוימת.

נכסים שאינם ידועים

במשנה בה פתחנו, בפרק שמיני, הובאה גם דעתו של רבי שמעון:

"ר"ש חולק בין נכסים לנכסים, נכסים הידועין לבעל לא תמכור, ואם מכרה ונתנה - בטל, שאינן ידועין לבעל לא תמכור, ואם מכרה ונתנה - קיים".

רבי יוחנן מסביר "ואלו הן שאינן ידועין? כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים". הגמרא מביאה שיכולה אשה לכתוב לפני גישואיה "שטר מברחת" כלומר שטר שכל מטרתו היא להברית את נכסיה מבעלה, וכיון שאין היא מתכוונת לתת נכסיה באמת למקבל, אין הוא זוכה בנכסים ויכולה האשה לקחתם לאחר גירושיה, ואף על פי כן אין הבעל זוכה בנכסים, ואביי מטעים זאת "עשאום כנכסים שאינם ידועים ואלביא דרבי שמעון". רוב הראשונים הבינו שאביי פוסק כרבי שמעון שאין לבעל זכות בנכסים שאינם ידועים²⁰. כלומר אנו מוצאים אפשרות להחזקת נכסים על ידי האשה כאשר הם אינם ידועים או שהיא מבריחה אותם.

הרא"ש²¹ מסייג דין זה ואומר שנכסים שאינם ידועים שייכים לאשה רק כל עוד לא נודעו לבעל, ומכרה קיים רק אם לא ידע עליהם לפני המכירה. אולם אם נודעו לו קודם המכירה, נהפכים מיד לנכסי מלוג והבעל זוכה בפירותיהן וממילא מעכב על האשה מלמכור. ומביא לכך טעם בשם המהר"ם, שאוליגן בתר טעמא, כיון שתקנת הפירות היא כדי שהבעל לא ימנע מלפדות את האשה בטענה שיש לה נכסים משלה, אם הנכסים אינם ידועים לו, לא ימנע מלפדות ולכן לא תקנו לו נכסים אלו.

נראה להסביר שנכסים כאלה שאינם ידועים לבעל הם לרוב נכסים שגם האשה לא מממשת, כלומר זוהי שדה שכדגע אין לה בכלל פירות והיא עומדת בשממונה בלי שמישהו יטפל בה, אם האשה תממש את השדה זה יודע מיד לבעל. ולכן לא תקנו חכמים לבעל זכות פירות בשדה, כל עוד האשה אינה מממשת את זכותה על השדה, ברגע שהאשה תרצה לממש את השדה ולאכול ממנה פירות הרי ודאי שהבעל ידע מזה וממילא יוכה בפירות השדה. טעם זה נאמר גם בשטר מברחת, כל זמן שהנכסים בידי הלוקח הוא אוכל פירות, וכיוון שהאשה לא מממשת את זכותה ולא מקבלת פירות אין הבעל זוכה בהם. כלומר לפי רבי שמעון הבעל זוכה בפירות רק מתוך ידי האשה, ולכן כשהאשה לא אוכלת פירות כיוון שהשדה אינה מטופלת או

19. כפי הירושלמי שהבאנו לעיל.

20. התוספות רי"ד למד את הגמרא שאביי מדבר לפי חכמים החולקים על רבי שמעון שבשטר מברחת גם יודו שאין הבעל זוכה בנכסים.

21. פרק ח סימן א.

שמישהו אחר מטפל בה ואוכל פירות ולא האשה, לא זוכה הבעל בפירות וגם אינו יכול לעכב על המכירה.

סיכום

זכותו של הבעל בנכסי אשתו נקבעה כזכות עצמאית שאיננה תלויה בזכותו במעשה ידיה אלא חלה גם על נכסים הנכנסים עמה מבית אביה. היכולת לבטל זכות זו מצויה במחלקת ראשונים בהבנת התקנה, האם היא חלק מהשעיבוד הכללי שיש לבעל בנכסי אשתו כנגד חובותיו כלפיה וממילא אין הוא יכול לבטל זכות זו אלא באופן חלקי מאוד²². או שזוהי זכות עצמאית שנתקנה לטובת הבעל ויכול הוא לבטלה לגמרי אם הוא רוצה בכך. או שהתקנה היא מעין הסכם בין הבעל והאשה לטובת שני הצדדים ולכן יכולה גם האשה לעקוף את ההסכם.

הגדנו גם שזכותו של הבעל בפירות איננה מיידית ואוטומטית אלא מתוך ידי האשה כלומר שכל עוד שהאשה איננה מממשת את השדה ואין לה ממנה פירות, אין לבעל שיעבוד בשדה ולא יוכל לעכב בידה מלמכרה.

22. ועיין מה שכתבנו לעיל לגבי אפשרות ההסתלקות מנכסיה לפי שיטת התוספות.